

Mezinárodní vědecká konference o interetnické a interpersonální jazykové komunikaci

Ve dnech 20. a 21. září 2000 pořádala katedra českého jazyka na Filozofické fakultě Ostravské univerzity v Ostravě mezinárodní vědeckou konferenci na téma *Naše a cizí v interetnické a interpersonální jazykové komunikaci*. Konference se zúčastnili lingvisté i jiní vědci z České republiky, Polska, Slovenska a Maďarska.

V plenární části byly předneseny dva referáty. Ivan D o r o v s k ý (Brno) se zamýšlel nad tím, *jaká je (a jaká by měla být) interetnická komunikace v multinacionálním státě*. Pokusil se odpovédět na otázku, kolik etnických skupin a národnostních menšin existuje v Evropě, jak se projevují integrační a dezintegrační procesy a jaké jsou zvláštnosti jazyka menšin. Dále se zabýval otázkami individuálního a kolektivního bilingvismu a možnostmi vymezení spisovných jazyků. Włodzimierz W y s o c z a ň s k i (Wrocław) se ve svém referátu zabýval *kulturními a jazykovými rozměry »domáckosti« a »cizosti« na kontaktním území a dichotomií etnicity a jazyka, národnostních stereotypů a etnonym*. V první části referátu si autor všiml kulturně-jazykových vztahů národností a etnických skupin v pohraničních oblastech, které se projevují kontakty a směřováním převažující jazykové komunity s komunitami menšinovými. Zabýval se variantností vyplývající z kontaktu s jinými jazyky, charakterem bilingvismu, sociální aktivností jazyků, projevující se zejména v každodenní komunikaci. Ve druhé části referátu se pak zabýval otázkou klasifikace etnických názvů, které se obecně vyskytují v kulturně-jazykových hraničních oblastech polštiny.

Po plenárním jednání probíhala konference ve dvou sekcích, v první byly předneseny referáty, týkající se nestrukturních útvarů, druhá sekce byla věnována bilingvismu a diglosii v rámci útvarů strukturních.

V příspěvku *Obraz sebe a druhého v narativním interview* analyzovala Lucie H a š o v á (Praha) vyprávění respondentky z hlediska charakterizačních postupů užitých při uvádění jednotlivých osob do vyprávění a konstatovala, že podstatnou součástí většiny charakteristik je pro respondentku určení národnosti osoby, příp. i komentář o jejich jazykových znalostech či neznalostech. Dále konfrontovala nastíněnou problematiku s některými filozofickými pojmy E. Lévinase, zejména s pojmy „vztah“ a „relace“.

Jaroslav H u b á č e k (Ostrava) v příspěvku *Naše a cizí v sociolektech* po vymezení výchozích pojmů sledoval podíl cizích sociolektismů v obecné rovině i ilustrativně – prostřednictvím výběru několika slangů různého stáří doložil zřetelný posun ve zdrojích přejímání: od dřívější převahy němčiny směrem k současné expanzi angličtiny.

Lexikální zvláštnosti publicistických rozhovorů s umělci představila Ivana K o l á ř o v á (Brno). Všímalá si zejména lexikálních prostředků typických pro hudební a herecké prostředí, z nichž některé zájmové a profesní prostředí překračují, jiné však mohou být nevyhraněnému publiku nesrozumitelné. Pozornost byla věnována rovněž původu a způsobu tvoření těchto výrazů a jejich pozici vzhledem k jednotlivým útvarům češtiny.

Míšením kódů a jeho hodnotovými aspekty v různých typech komunikačních situací se zabývaly Olga M ü l l e r o v á a Jana H o f f m a n n o v á (Praha). Na konkrétním autentickém jazykovém materiálu ze zejména polo veřejných a polooficiálních komunikačních situací ukázaly, že u některých komunikátů lze rozlišit spisovné a nespisovné fáze a že pasáže citátového charakteru, chápané v textu jako něco „cizího“, se také nezřídka odlišují užívaným kódem.

Hana S r p o v á (Ostrava) si ve svém příspěvku *Absorpce a exploatace cizích lingvistických prostředků českou žurnalistikou a reklamou* všímala rozdílů v toleranci k cizojazyčným prvkům mezi psanými a mluvenými texty žurnalistickými i reklamními. Konstatovala vyšší toleranci reklamního diskursu, kterou je možno zdůvodnit jak specifickými vlastnostmi reklamy, tak i sociálními a generačními zvláštnostmi percipientů reklamních textů.

Sociolektem lékařského prostředí se zabýval Jerzy O b a r a (Wrocław). Několik set lexémů z profesní i slangové oblasti podrobil sémantické, lexikální i slovtvorné analýze.

Małgorzata B o r t l i c z e k (Cieszyn) v příspěvku *Frazeologické inovace v žákovské mluvě na pozadí současné polštiny* ukázala na bohatém dokladovém materiálu, jak žáci tím, že modifikují frazeologická spojení, prezentují svůj vztah k okolnímu světu – nevyčerpatelným pramenem těchto modifikací jsou různé aktualizace jazykové i mimojazykové.

Přítomnost vulgarismů ve vězeňském (zločineckém) slangu se zabývala Ilona B i e r n a c k a - L i g e z a (Wrocław). Všímalá si zejména, jaké funkce vulgarismy plní v současném jazykovém systému.

Jaroslav D a v i d (Ostrava) představil na bohatém materiálu vývojové tendence vojenského slangu. sledoval i „stylové“ zbarvení některých prostředků a jejich využití v různých typech vojenských projevů.

Jazykem církevního prostředí se zabývaly dva příspěvky. Referát *Svědčí existence církevního slangu o narušení etických zásad komunikace s Bohem?* Marcely G r y g e r k o v é a Michaely L a š ť o v i č k o v é (Ostrava, Praha) se zamýšlel nad důvody, proč církevní slangy vznikají a jaké funkce plní, *jazykem jako komunikačním prostředkem mezi člověkem a Bohem* v různých fázích komunikace se zabýval Ján Z o z u ľ a k (Prešov).

Příspěvky v druhé sekci byly věnovány bilingvistice, diglosii a interferenci v rámci národních jazyků. *Češtině jako prostředku multietnické komunikace* byl věnován referát Marie Č e c h o v é a Ludmily Z i m o v é (Ústí nad

Labem). Autorky, které mají zkušenosti s výukou cizinců, představily pozitivní i negativní poznatky z výzkumu prováděného na školách i metody a formy začleňování žáků a dospělých cizinců do naší společnosti.

Na střet kultur, recepti cizí kultury, adaptaci prostředí a snahu uchovat jazykovou a kulturní identitu u volyňských Čechů po návratu do českého prostředí se soustředil příspěvek *Naše a cizí v jazyce a kultuře volyňských Čechů*, který přednesla Světlá Čmejrková (Praha).

Kamila Karhanová (Praha) si v příspěvku *Oni jsou Romové a my jsme kdo?* všímala způsobů, jimiž jsou v komunikaci mezi Romy a majoritní společností pojmenovávání příslušníci majority.

Stav užívání slovenštiny v nejrůznějších komunikačních situacích u slovenské inteligence žijící v Maďarsku zkoumala Alžbeta Uhrinová-Hornoková (Békéscsaba) v příspěvku *Jazyková praxe békéščabánské slovenské inteligence*. Konstatovala, že užívání slovenštiny se zde rozšiřuje i v nových oblastech komunikace, např. ve vědě, veřejném a politickém životě nebo v médiích. *Kontaktními variantami maďarštiny na Slovensku* se ve svém referátu zabýval István Lánstýák (Bratislava). Všiml si mj. vnější i vnitřní variability maďarského jazyka, vztahu variet, jako jsou slovenská státní varieta maďarštiny, běžně mluvený jazyk, odborný jazyk; na základě analýzy konkrétního jazykového materiálu pak představil problémy střídání kódů.

Iwona Nowakowska-Kempna (Katowice) se ve svém příspěvku zabývala úlohou *jazykové interference v jazykové komunikaci dvojjazyčného obyvatelstva* na národnostně smíšeném území českého Těšínska. Rysy příznačné pro pojmy „naše“ a „cizí“ spatřuje autorka ve výběru jazykového kódu a jeho kvalitě.

Barbara Zgama (Katowice) v příspěvku *Minulost a současnost na polské Oravě* představila jazyk obyvatel polské Oravy v lexikální rovině, vzájemný vztah zastarávajících a nově vzniklých výrazů, vztah jazyka starší a mladší generace a otázky adaptace jazykových výpůjček. Obecnými komunikačními, lingvistickými, sociolingvistickými i společenskými problémy *jazykové integrace ve Slezsku*, roli jazyka jako ukazatele etnické identifikace se zabýval příspěvek, který přednesl Bogusław Wyderka (Opole).

Alina Szczurek-Boruta (Cieszyn) se v referátu *Psychologické problémy jazykové komunikace v polsko-českém pohraničí. Já – jiní v interpersonálním společenském prostoru* zamýšlela nad tím, jak probíhá proces interpersonální komunikace v pohraničí, jak lze vysvětlit vzájemné pronikání kultur, hodnot i tvoření hodnot nových. *Změnami národního a jazykového vědomí v Těšínském Slezsku ve 20. stol., předsudky, stereotypy, postoji* se zabývala Beata Kubok (Warszawa). Ze srovnání dvou textů z 19. stol. s názory a postoji současné mládeže ze zkoumaného regionu vyplynuly změny v chápání takových pojmů, jako je vlast, polskost, slezskost, regionálnost, i změny v chápání skutečností, soustředěných kolem kategorií „svůj“ a „cizí“.

Zbigniew Greń (Warszawa) v referátu *Meze »domáckosti« a »cizosti« v Těšínském Slezsku* vycházel z výzkumu prováděného na těšínských školách na obou stranách hranice (na české straně šlo o školy s polským vyučovacím jazykem). Konstatoval, že užívání neoficiálního kódu v komunikaci s „domáčími“ a oficiálního kódu s „cizími“ komunikačními partnery lze pozorovat pouze v diglosním společenství. Zároveň si kladl otázku, do jaké míry je komunikační situace na obou stranách hranice diglosní, do jaké míry bilingvní (bez funkčního a hierarchického rozlišení kódů), případně monoglosní.

Příspěvek Krzysztofa Kleszcze (Opole) byl zaměřen na *protiklad »vlastní (naše)« a »cizí«, projevující se v lokálních dialektech* jednotlivých oblastí polského Slezska a východních území předválečného Polska.

Stanisława Kuffel a Katarzyna Wójtowicz (Katowice) se ve svém příspěvku *zabývaly úlohou regionálního školství ve vzdělávání mládeže* a uvedly příklady, jak lze žáky i rodiče motivovat k aktivní spolupráci při získávání vědomostí.

Antroponymickým ukazatelům »domáckosti« v Těšínském Slezsku na příkladu subregionu Jablunkova byl věnován příspěvek Jaroslava Lipského (Wrocław). Autor si všímal názvů užívaných k identifikaci blízkých i vzdálených sousedů za situace, kdy stejné příjmení nese velké množství rodin a tedy bližší identifikace se stává nezbytností.

Českým zeměpisným názvoslovím dávného Slezska z hlediska interetnické komunikace v zemích Koruny české se zabýval Jaroslav Malickí (Wrocław).

Zájem domácích i zahraničních lingvistů o tuto konferenci ukázal, jak živé je téma naše a cizí i v období postupného sjednocování Evropy. Sborník příspěvků z této mezinárodní konference vyjde v nejbližších dnech.

Eva Jandová

Wyraz i zdanie w językach słowiańskich V (opis, konfrontacja, przekład), Wrocław, 23–25.11.2000 r.

Tegoroczna konferencja była piątą z kolei, poświęconą opisowi i konfrontacji języków słowiańskich. Zorganizowali ją dr Jan Sokołowski i dr Iwona Łuczaków z Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Wzięły w niej udział 52 osoby z Czech, Polski, Białorusi, Rosji, Ukrainy, Macedonii, Serbii, Francji, Niemiec i Węgier. Szczególnie wyróżniła się liczna grupa naukowców z Macedonii, uczniów polskiej slawistki Zuzanny Topolińskiej. Na podkreślenie zasługuje również wysoki poziom organizacyjny i gościnność organizatorów, a także wysoki poziom referatów, prezentowanych podczas trzydniowych obrad.